



ՍՈՒՐՔ ԶԱԿՈՐ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍ ՄԱՅՐ ԵՆՆԵՑԻ

ՎԵՐԱՓՈԽՈՒՄԷՆ ԵՏՔ ԵՐՐՈՐԴ ԿՐԻԱԿԻ

03 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 2017

Կիրակնօրեայ Ընթերցումներ Էջ 1
«Ուխտին Տապանակը» (36) Էջ 2
Ծանուցում Էջ 4

ԸՆԹԵՐՑՈՒՄ
ԵՍԱՅԻ ՄԱՐԳԱՐԷԻ ԳՐՔԷՆ
(10.12-19)

Երբոր Տէրը ամբողջացնէ այն ինչ մտադրած էր կատարել Սիոն լեռան վրայ՝ Երուսաղէմի մէջ, իր բարկութիւնը պիտի թափէ Ասորեստանի մեծամիտ թագաւորին վրայ, որ փառքէն կուրցած՝ գոռոզանալով կ'ըսէր. «Իմ զօրութեամբս, իմ իմաստութեամբս եւ իմ հանճարովս իրագործեցի այս բոլորը. ազգերու սահմանները ջնջեցի, անոնց զինամթերքը աւարեցի, տակնուվրայ ըրի անոնց բազմամարդ քաղաքները: Ամբողջ աշխարհը ձեռքովս գրաւեցի՝ թռչունի բոյն մը ձեռք անցընելու պէս, եւ մարդիկը գերեվարեցի՝ բոյներու մէջ մնացած հաւկիթները ժողովելու պէս: Ուե՛է մէկը ձեռքէս չազատեցաւ, եւ չեղաւ մէկը որ ինծի դէմ ելլէր, բերանը բանար եւ ճիկ մը հանէր»:

Այսպէս կ'ըսէ Տէրը. «Կացինը կրնա՞յ վեր բարձրանալ առանց զինք վերցնող փայտահատին, կամ սղոցը կրնա՞յ սղոցել առանց զայն շարժողին. կամ նոյնպէս, փայտն ու գաւազանը կրնա՞ն զարնել եթէ մարդը զանոնք ձեռքը չառնէ»:

Ո՛չ անշուշտ: Արդ, Երկնաւոր Զօրքերու Տէրը պարծանքիդ դիմաց անարգանք պիտի բերէ քեզի եւ բոցավառ կրակով մոխրի պիտի վերածէ փառքդ:

Աստուած, որ Իսրայէլի համար լոյս է, այրող կրակ պիտի ըլլայ Ասորեստանի համար եւ զայն պիտի ոչնչացնէ այնպէս՝ ինչպէս բոցավառ կրակը կը սպառէ խոտն ու անտառը:

Այն օրը պիտի կորսուին լեռներն ու բլուրները եւ անտառները. Տէրը պիտի ոչնչացնէ ասորեստանցիները՝ հոգի եւ մարմին միասին:

Ազատուողները իրենց վրայ պիտի կրեն հարուածին հետքը այնպէս՝ ինչպէս հրդեհէն ազատած մարդը կ'ունենայ: Իսկ անոնցմէ ողջ մնացողները այնքան քիչ պիտի ըլլան թիւով, որ երեխայ մը անգամ պիտի կարենայ հաշուել:

ՊՕՂՈՍ ԱՌԱՔԵԱԼԻ
ԿՈՐՆԹԱՑԻՆԵՐՈՒՆԳ ԳՐԱԾ
ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԱՄԱԿԷՆ
(2.12-3.3)

Երբ Տրովադա հասայ, Քրիստոսի Աւետարանը քարոզելու համար, Տէրը իմ առջեւ յաջողութեան դուռը բացաւ: Բայց ես չափազանց մտահոգ էի, որովհետեւ հոն չգտայ Տիտոսը, մեր եղբայրը: Ուստի տրովադացիներէն հրաժեշտ առնելով Մակեդոնիա անցայ:

Արդ, գոհութիւն Աստուծոյ, որ Յիսուս Քրիստոսի յաղթական երթին մասնակից կը դարձնէ մեզ, եւ մեր միջոցաւ իր գիտութեան բոյրը կը տարածէ ամենուրեք: Փրկուողներուն մէջ ապրինք, թէ կորսուողներուն, մեր կեանքերը Քրիստոսի ձեռքով Աստուծոյ ընծայուած անուշահոտ խոնկի պէս իրենց բոյրը կը տարածեն: Կորսուողներուն համար մահաբոյր կը թուի մեր կեանքը, մինչ փրկուողներուն համար՝ կեանքի բուրմունք: Բայց ասիկա ճշմարիտ է ո՛չ թէ անոնց համար որոնք Աստուծոյ խօսքը վաճառքի կը հանեն, այլ մեզի՛ համար, որ անկեղծօրէն կը խօսինք Աստուծոյ առջեւ, որպէս Քրիստոսի միացած Աստուծոյ պատգամաւորները:

Բայց ասիկա ըսելով, արդեօք ուրիշներուն պէս մենք մեզ գովաբանա՞ծ կ'ըլլանք: Պէտք ունի՞նք միթէ ձեզմէ յանձնարարական առնելու կամ այդպիսի նամակներով ձեզի ներկայանալու, ինչպէս ոմանք կ'ընեն: Որովհետեւ մեր լաւագոյն յանձնարարականը, որ ձեր սիրտերուն մէջ գրուած է՝ դո՛ւք էք ձեր կեանքերով, զոր ամէն մարդ կրնայ տեսնել ու կարգալ, եւ կրնայ ճանչնալ՝ թէ Քրիստոսի՛ նամակն էք դուք, պարզապէս մեր

ձեռքով գրուած: Գրուած ո՛չ թէ մեկանով, այլ կենդանի Աստուծոյ Հոգիով. ո՛չ թէ քարեղէն տախտակներու, այլ ձեր սիրտերու մարմնեղէն տախտակներուն վրայ:

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ԱԻԵՏԱՐԱՆԷՆ
ԸՍՏ ՄԱՐԿՈՍԻ
(6.30-44)

Առաքելները վերադարձան Յիսուսի մօտ եւ անոր պատմեցին ինչ որ կատարեցին եւ սորվեցուցին: Յիսուս անոնց ըսաւ. «Եկէ՛ք երթանք ամալի տեղ մը, ուր առանձին կրնանք ըլլալ եւ հոն քիչ մը կը հանգչիք», որովհետեւ ժողովուրդին շատերուն երթալ-գալուն պատճառով ուտելու իսկ առիթ չէին ունեցած: Հետեւաբար իրենք առանձինն նաւակ առին եւ գացին ամալի վայր մը: Երբ ժողովուրդը տեսաւ անոնց երթալը եւ գիտցաւ թէ Յիսուս ալ անոնց հետ է, չըջակայ քաղաքներու բնակիչներէն շատեր ծովեզերքէն վազելով անոնցմէ առաջ հասան անոնց երթալիք վայրը: Երբ Յիսուս նաւակէն դուրս ելաւ եւ տեսաւ ամբողջը, գլխաց անոնց, որովհետեւ հովիւ չունեցող ոչխարներու կը նմանէին: Ապա սկսաւ երկարօրէն ուսուցանել անոնց:

Երբ բաւական ժամանակ անցաւ, աշակերտները մօտեցան Յիսուսի եւ ըսին. «Ամալի տեղ ենք, եւ արդէն բաւական ուշ է. չմթնցած, արձակէ ժողովուրդը, որպէսզի չըջակայ ագարակներն ու գիւղերը երթան իրենց համար ուտելիք գնելու, որովհետեւ ուտելիք չունին»: Յիսուս անոնց ըսաւ. «Դո՛ւք տուէք անոնց ուտելիքը»: Անոնք հարցուցին. «Կ'ուզե՞ս որ երթանք եւ երկու հարիւր դահեկանի հաց գնենք զանոնք կերակրելու համար»: Յիսուս ըսաւ. «Գացէ՛ք, տեսէք թէ քանի՞ հաց ունիք»: Աշակերտները ստուգեցին եւ ըսին. «Հինգ հաց եւ երկու ձուկ»: Յիսուս հրամայեց աշակերտներուն որ ժողովուրդը խումբ-խումբ նստեցնեն դալար խոտին վրայ, եւ անոնք հարիւրական եւ յիսունական հոգիներէ բաղկացած խումբերով նստան: Ապա Յիսուս առաւ հինգ հացը եւ երկու ձուկը, երկինք նայեցաւ, օրհնեց, կտրեց հացերը եւ տուաւ աշակերտներուն որպէսզի բաշխեն, եւ երկու ձուկերը բաժնեց ժողովուրդին: Բոլորն ալ կերան ու կշտացան, եւ աւելցած հացի եւ ձուկի կտորները հաւաքելով՝ տասներկու սակառ լեցուցին: Իսկ ուսողներուն թիւը, միայն այր մարդիկը հաշուած, շուրջ հինգ հազար էր:

«ՈՒԽՏԻՆ ՏԱՊԱՆԱԿԸ»

Կոլիպոյ Կաթողիկոսութեան
Միսէն Առաքիլաւ
Փոխադրութիւնը

ԳԱՌՆԻԿ Ա. Բ. Գ.

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱՂԵՏԸ

3 գ

Արդ, Իթիտալի 33-րդ թիւով հրապարակուած նշեալ յօդուածներէն հատուածներ (պահուած է թարգմանիչին՝ Թերզեանի լեզուն):

Իսմայիլ Սաֆայի «Սոսկալի Ապստամբութիւն Մը» յօդուածէն. «Աւա՛ղ որ հայոց սրտերուն խորը հաւաքուելով արմատացած, փոթորկոտ եւ ոճրապարտ պոռթկումով մը օրէ օր փքացող, վերջապէս եղբրական գոռումնեցող հիւանդագին եւ արատաւոր մրմունջներով եռացող բարկութեան եւ անկասկածեան հեղեղը երկիրը կործանեց (...). Հայերը տակաւին կառավարութեան ոչ մէկ գէնք չի յանձնեցին, ասոր համար կրակին վերսկսելու եւ հիմակուան լուծթիւնը առժամանակեայ զինադար մը ըլլալու հաւանականութիւնը՝ իսլամական միտքերը սաստկօրէն կը զբաղեցնէ եւ կը յուզէ: Տեսնենք՝ թէ վերջը ի՞նչ պիտի ըլլայ: Անխելք հայերը զմեզ, հայրենիքը, ինքզինքնին ալ կործանեցին»⁵¹⁵:

Պիւրհան Նուրիի «Հայերը Կրնա՞ն Տէրութիւն Կազմել» յօդուածէն. «Աւա՛ղ... եօթն ութը ամիս առաջ փայլուն գովասանքներով մեր ձեռքերը սեղմած այն ձեռքերը՝ հիմա մեր կուրծքին բարկութեամբ եւ կատաղօրէն մարթինի, մաւզէրի, ատրճանակի գնդակներ եւ ռումբեր կը նետեն. արդեօք այս փշոտ ձեռքերն էին անոնք (...). երբ բոլոր օսմանցիները կը պաշտեն Օսմանցիութիւնը, անոնք կը նախատեն, կ'ուզեն վերցնել այդ ածականը իրենց վրայէն: Բայց վստահ թող ըլլան, որ այլեւս սահմանադրական կառավարութիւնը այս կարգի վատութիւններու չի պիտի տոկայ: Տէրութիւնը կարող է չարագործներն անմիջապէս զսպելու, եւ այս կարողութիւնը երթալով պիտի աւելնայ»⁵¹⁶:

Իսկ Իսահան Ֆիքրիի «Խառնաշփոթութեան Երեւոյթները» Աղէտին պատրաստութեան եւ գործադրութեան հիմնական մտավախութիւնը ունի՝ փաթոյթին մէջ ստապատիր մեկնաբանութեան մը:

«Վերջին կէս դարուն մէջ, - գրած է ան, - մէկիկ մէկիկ զատուող պուլկարներուն, սերբերուն, գարա-

տաղցիներուն, յոյներուն խռովութիւններէն համար-
ձակութիւն առնող հայերը՝ Օսմանեան երկիրներուն
մէջ իրենց բնակած վայրերուն աշխարհագրական դիրքն
ու ենթակութեամբ վիճակը այս տեսակ խռովութեան մը
յարմար չըլլալը հինգ տասն անգամ դառն փոր-ձերով
հասկնալէ ետքը, պէտք եղած պարագային եւրո-
պացիներուն միջամտութիւնը հրաւիրուելիք տեղ մը —
հայոց կրօնական Աթոռին ամենէն մեծերէն՝ Կիլիկիոյ
մասին մէջ — հաւաքուիլ որոշելով, հայկական վերջին
դէպքերէն ասդին՝ խումբ-խումբ Ատանա դիմած եւ
այս կողմերուն մէջ սոսկալի բազմութիւն մը կազմած
էին:

Մարաշէն, Հաճընէն, Խարբերդէն, Տիգրանակերտէն
եւ Անատոլիոյ հայաբնակ գաւառներէն այնքան հայ
թափած էր, որ նախապէս մէկ ընտանիքի բնակութեան
յատուկ տան մը մէջ՝ 5-10 հայ ընտանիքներու տեղա-
ւորուիլը կատարեալ զարմանքով կը տեսնէինք:

Մենք իրենց վերաբերումներէն ու վարմունքներէն
հասկնալով հանդերձ, որ հայերը այս շրջանակներուն
մէջ մեծամասնութիւն կազմելով խռովութիւն մը պիտի
հանեն եւ ինքնավարութիւն պիտի պահանջեն, բայց
նորէն կարելի եղածին չափ համաձայնութեամբ՝ սխալ
գաղափարները ցրուելու կ'աշխատէինք, որովհետեւ
այնպէս կը կարծէինք, որ հայերուն ներկայ վիճակը
այդ տեսակ գործի մը ձեռնարկելու թոյլատու չի պիտի
ըլլար... Կիլիկիոյ հողամասին կեդրոնն եղող Ատանայի
մէջ բախտի փորձով մը ինչ որ ալ ըլլայ խռովութեան մը
կրակը բռնկցնելու համարձակեցան: Թէեւ քաղաքական
վերջաւորութիւնը չենք գիտեր, պարզուող ցաւազին
վիճակին նայելով՝ թէ՛ իրենց, թէ՛ թուրքերուն եւ թէ՛
քաղաքին կործանումին պատճառ ըլլալնին կասկած չի
վերցնիր»⁵¹⁷:

Յայտնապէս, Ֆիքրիի յօդուածը իր մէջ չարամիտ
ձեռնածութեամբ ամփոփած է ոճրագործութեան արդա-
րացումին գլխաւոր կէտերը, եւ իր կարգին նետած կրակ
մը, որ գիտէր, թէ հայերուն այն ժամանակի վիճակը
անշատողական գործի մը ձեռնարկելու թոյլատու չէր,
եւ գիտէր՝ թէ հայերուն համար կործանումը մեծ պիտի
ըլլար, եւ ոչ թէ թուրքերուն:

Եւ 9 Ապրիլին կանխատեսութիւն մը պիտի կատարէր
«Ժամանակ» օրաթերթի խմբագիրը՝ Միսաք Գոչունեան
(Քասիմ), եւ առաջին ջարդին մէջ տեսնէր բովանդակ
Կիլիկիոյ համար որոշ ծրագրով կազմակերպուած
հարուած մը, որ ամբողջ տարածքը արհաւիրքի պիտի
ենթարկէ եւ քարուքանդ ընէ⁵¹⁸:

Կանխատեսութիւնը «Ինչպէս Կը Վերջանայ Ատա-
նայի Զարդը» վերտառութեամբ խմբագրականին մէջն
է: Ըսուած է. «Դժբախտութիւնը հետզհետէ կը ծաւալի:
Սուրը, կրակն ու թալանը վարակիչ հիւանդութեան մը
նման կը սպառնան ամբողջ շրջանը ընել Անատոլիոյն:
Ինչպէս հեռագիրները կը ծանուցանեն, աղէտը Ատա-
նայի գրեթէ մէկ քառորդը բնաջինջ ընելէն ետք՝ տա-
րածուած է ալ ու ձախ՝ սկսելով Գօզանէն, Հաճընէն
մինչեւ Մարաշ, աւելի կամ նուազ սաստկութեամբ:
Ուր պիտի երթայ ասոր վախճանը: Ո՞վ կ'երաշխաւորէ
որ վաղը միւս օր Այնթապ եւ Հալէպ, ինչպէս նաեւ
ամբողջ Անատոլիոն միեւնոյն տեսնէն չընտուին (...) Սովը
արդէն իր աւերը գործած էր եւ մենք երբ անոր
վրայ միայն կ'ողբայինք, եւ ժողովրդէն տրուած օգնու-

թիւնները հազիւ անոնց աղ ու պղպեղ կ'ըլլային,
ահաւասիկ անդամանելի ու աշխարհաւէր պատուհաս
մը, որուն վարակիչ հանգամանքը կ'ահաբեկէ ամբողջ
Օսմանեան ազգը»⁵¹⁹:

(Շարունակելի 36)

ԱՂԲԻՒՐՆԵՐ ԵՎ ԾԱՆՈԹԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

515.- ԹԿԱ, էէ 64, 70:

516.- Ն, էէ, 71, 72:

517.- Ն, էէ 75, 76-77: Այս նոյն հատուածին նկարագրութիւնը
կարելի է գտնել նաեւ Մուշեղ Եպիսկոպոսի գրքակին մէջ,
տե՛ս ՄԱՊ, է 56: Բայց ուշագրաւ է, որ մինչ Թերզեան անոր
տեղ ցոյց տուած Իթիսալի 33-րդ թիւը, Եպիսկոպոսը նշած
է, թէ հատուածը 84-րդ թիւէն է: Արդեօք Ֆիքրի 33-րդ թիւով
հրապարակած իր նոյն ըսածները ծախած է նաեւ 84-րդ թիւով:
Ստուգելի կը մնայ:

Հատուածին նկարագրութիւնը ՄԱՊի մէջ. «Այդ յօդուածին
մէջ Իսհան Ֆիքրի կը գրէ, թէ հայերը կարգ մ'ապարդին եւ
արիւնոտ փորձել է յետոյ, յուսահատ՝ Հայաստանի մէջ իրենց
անկախութեան նպատակը իրագործելու կարելիութենէն, ի-
րենց ամբողջ ուշադրութիւնը Կիլիկիա դարձուցին. սկսան
համախմբուիլ այդ միջավայրին մէջ, ուր կը գտնուէր իրենց
եկեղեցական բարձրագոյն Աթոռը — Ստյ Կաթողիկոսութիւնը
(Թերզեան թարգմանած է՝ «հայոց կրօնական Աթոռին
ամենէն մեծերէն» Կիլիկիոյ մասին մէջ)», եւ ուր եւրոպական
միջամտութիւն մը ստեղծելու աւելի դիւրութիւններ կային ու
հոն պատրաստուեցան իրագործել ջանալ իրենց անջատողական
ազգային դիտաւորութիւնը»: Կարելի է այստեղ արձանագրել
Եպիսկոպոսին անդրադարձը, որ գրի առնուած է յետ կոտորած-
ներուն եւ անբուժելի լրման, մինչեւ 3/16 Մայիս 1909.
«Յօդուածագիրը իր այդ տողերով պարզապէս ըսել կ'ուզէ,
թէ հայերուն ենթադրական այդ ապստամբութիւնը եւ իրենց
նպատակին գործադրութիւնը արգիլելու եւ խափանելու համար
էր, որ կառավարութիւնը հարկ տեսաւ Ատանայի եւ շրջակայից
ջարդերը պատրաստելու (...) Չենք կարծեր, թէ Պոլսոյ, Իզմիրի,
Պրուսայի, Նիկոմիդիոյ եւ Սեւ ու Միջերկրական ծովերու
նաւահանգիստներուն մէջ կազմակերպուած եւ ճիշդ Ապրիլ
1/14-ին գործադրութիւնը կանխորոշուած ու յետոյ գրեթէ
հրաշքով մը անոնց գործադրութիւնը խափանուած ջարդերու
պատրաստութիւնները որեւիցէ յարաբերութիւն ունեցած ըլլա-
յին ձեւատ պէյի մը, Ֆերիք Մուսթաֆա Ռեմզի փաշայի մը,
Իսհան Ֆիքրիի մը, Ասաֆ Էսատի մը, Ապտիւլ-Գասիթի մը եւ
ուրիշ շատերու մտքին մէջ յիմարօրէն ստեղծուած Հայկական
Կիլիկիոյ մը հարցին հետ: Չենք կարծեր, թէ Ատանայի մէջ
Նաշաւըն Սուլթան Համիտ եւ Գահր օլսուն Մէշրուքիէթ յան-
կերզով սկսուած, եւ թուրք խուժանին կողմէն արձակուած
ամէն մէկ գնդակի ընկերացող Ալ Սանա Հուրրիյէթ, Ալ Սանա
Միւսափաթ, Ալ Սանա Ատալէթ բացազանցութիւնները որեւէ
առնչութիւն ունեցած ըլլային Հայկական անկախութեան
մը ցնորական գաղափարին հետ», էէ 56, 58: Իսկ Ֆիքրիի
յերիւրաբնէր, թէ հայաբնակ գաւառներէ Ատանա քաղաք դի-
մածներով անջատողական դիտաւորութիւնը իրագործելու
պատրաստութիւն տեսնուած էր, հերքած է նախապէս՝ գրքոյ-
կին սկզբնաւորութեան, ըսելով. «Ներքին գաւառներու
կիսաանարարուած եւ սովալուկ ժողովուրդը իր բնագաւառին
մէջ տիրող սովէն ու սրածութենէն յուսահատած հետզհետէ
դէպի Ատանայի դաշտերը կու գար, հոն իր գործաւորի կեանքով
պատառ մը չոր հաց գտնելու: Թուրք բռնապետութիւնը (...) արգիլեց
այդ բշտառ գաղթականներուն դէպի Ատանա մուտքը,
գաղթականներ՝ որոնց համար կտոր մը հացէն գատ քաղաքական
որեւէ նպատակ, որեւէ ծրագիր գոյութիւն չունէր», էէ 6-7:

Գաղթականներուն թիւը: 150,000 էր անիկա, ԺԿ, Ատանայի
Ողբալի դէպքերը, 7-20 Ապրիլ, 1909, է 1:

518.- ԺԿ, Հայկական Լուրեր, 9-22 Ապրիլ, 1909, է 3:

519.- Միսաք Գոչունեան, «Ինչպէս Կը Վերջանայ Ատանայի
Զարդը», ԺԿ, 9-22 Ապրիլ, 1909, է 1:



Մ. ՅԱԿՈԲ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՆԻՍՏ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ
Մանկապատանեկան Պատարագ

Զօն Նոր Ծաղիկի Տասնամեակին



Երգահան՝ Արեգ Լուսինեան



Խմբավար՝ Տիկ. Էլօ Պողոսնի-Հարպոյեան
Երգեհոնահար՝ Տիկ. Դալար Հարպոյեան-Գալլօլեան

Շաբաթ, 21 Հոկտեմբեր 2017-ի
Էրեկոյեան ժամը 7.00-ին

CENTRE ARMÉNIE

1025 Boul. Elizabeth, Laval (Qc) H7W 3J7

Օրհնութեամբ՝
**ԲԱԲԳԷՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՍՈՍ
ՉԱՐԵԱՆԻ**

Առաջնորդ Գանատայի Հայոց Թեմին

Համագործակցութեամբ՝
ՀՕՄԻ Գանատայի Երջանային Վարչութեան

Նախագահութեամբ՝
Տիկ. Շաքէ Կեօնճեանի

Սատարով՝
Բատրուման Հիմնադրամին
Տ. և Տիկ. Արսէն Տէրվիշեանի
Տ. և Տիկ. Մանուկ Զուխանեանի



Ի նպաստ
Մտեփանանկերտի
(Արցախ) ՀՕՄԻ Սօսե
մանկապարտեզին

ՏՈՄՍԵՐՈՒ ՄՈՒՆԻՍԻՊԱԼԻՏԵՏԵՐ
ԵՒ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒԹԻՒՆ
514-331-5445 X 202